

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Gróf Dégenfeld-Schomburg Imre.

A magyar reformáta egyházat, legközelebről a tul a tiszai reformált egyházkerületet pótolhatatlan veszteség érte. Gróf Dégenfeld Imre, egyházkerületünk 23 éven át főgondnoka folyó hó 19-dik napján meghalt.

Az elhunyt főurat már a történelmi családi tradíciók szükségképen a reform. egyház legbuzgóbb tagjává jelölék és avaták. Anyai ágon rokonságban volt azon gróf Schomberggel, ki a XIV. Lajos uralkodása alatt folyt protestáns üldöztetések korában később volt letenni Franciaország marsallbotját, és hazáját elhagyva agg korában a számkivetést választani, semmint hitét elhagyja.*)

E nagy férfinak rendithetlen hűségét vallása iránt teljes mértékben örökölte a megboldogult. Már ifju korában mint tanácsbíró és a f. szabócsi egyházmegye segédgondnoka szolgálta egyházunkat, 1860-ban pedig a tiszántuli egyházkerület főgondnokává választatott meg, és ezen hivatalt oly hűséggel, lelkiismeretes buzgósággal és pontossággal töltötte be, a mely minden időkre követendő példának marad fen közöttünk egyházkerületünk történetében. Mindjárt hivatala első évében erős próbára volt téve az akkori nehéz viszonyok közt kormányzói bátorsága és bölcsesége, a mely próbát azonban diadalmasan kiállotta, és ettől kezdve a lassankint politikailag jobbra forduló időkben ezen kipróbált és soha nem lankadó szeretettel vezette egyházkerületünk kormányát. És azután is, midőn a következő években a protestáns vezérférfiak nagy részét az ujonnan felpezsdülő nemzeti élet a politika ragadta magához, gróf Dégenfeld soha egy pillanatra sem hagyta magát a vallás ügyétől elvonatni, és politikával soha sem

*) Ezen gróf Schomberg (vagy Schomburg) — korának egyik legjobb hadvezére — később Orániai Vilmos angol király szolgálatába állott, és mint az angol sereg fővezére 80 éves korában esett el azon döntő és diadalmas csatában, mely 1690-ben Irlandban a Boyne vize mellett vívatott Vilmos és Jakab között. Ezen csata szilárdította meg Vilmos királyságát Angliában és mentette meg az angol protestantizmust Jakab és XIV. Lajostól. Holttestét az angol parlament a Westminster apátságban eltemetés dicsőségére méltatá.

foglalkozott. Gazdag élettapasztalását, gyakorlati bölcseségét, erélyét, tapintatát, kormányzói képességét főképen felekezetünk szolgálatában értékesítette.

Családján kívül felekezete egy tágabb családot képezett számára, és ennek javát épen oly kitartással és fáradatlanul munkálta mint amazét. Egyházunk, egyházkerületünk legjobbjai, vezérférfiai feltétlen tisztelettel hajoltak meg előtte, és az ő lankadást nem ismerő buzgalma követendő példányul világolt mindenkinek, s nem egyszer serkentette uj erőre a kifáradni kezdőket.

Protestáns egyházunk virágzása az egyesek buzgóságától és áldozatkészségétől függ. Senki nála egyházunk tagjai közt az egyház iránti kötelességeket nagyobb hűséggel nem teljesítette. Emelkedett és komoly lelke teljes mértékben feltudta fogni a protestantizmus magas céljait, érdekeit és jövődjét, törhetlen akaratereje, gyakorlati bölcsesége pedig a legjobb eszközöket tudta azon czélok lehető megvalósítására felhasználni. — Fáradhatlan volt mindazon, gyakran igen fontos, de gyakran aprólékos ügyek és teendők intézésében, a melyek a protestáns önkormányzattal össze vannak kapcsolva, és minden legkisebb tárgynál meglátszott rajta a lelkiismeretesség, a forró ügyszeretet, mely nem kicsinylett és nem unt meg semmit, a mi egyházára vonatkozott. Az egyházkerületi gyűlésen fáradhatlanul türelmes volt a mások véleménye vagy gyakran csak szónoklatai kihallgatásában, de maga mint elnök inkább a vezetést tartotta fen magának, mint véleményének minden alkalommal való nyilvánítását és fejtegetését. Többnyire csak akkor szólott, midőn az elágazó vélemények, beszédek, vagy a feltámadt szenvedélyek a kérdést vagy vitát rendes medréből kiszorították. Csak akkor tűnt ki, milyen önálló tiszta és higgadt volt minden kérdésben ítélete, és utólag látszott meg, milyen tiszteletet és türelmet tanúsított addigi hallgatása által a protestáns vélemény szabadság és discussió iránt.

A protestáns iskolaügyet, első sorban a debreczeni főiskola mind szellemi, mind anyagi ügyeit is mindig melegen szíven viselte. A ki ösmeri mindazon nehézsége-

ket, a melyekkel a protestáns felekezetek alapítványainak, vagyonának kezelése, gyarapítása a mi viszonyaink között jár, csak az tudja méltányolni, midőn azt mondjuk, hogy ezen a téren is pótolhatlan veszteséget szenvedett egyházkerületünk gróf Dégenfeld Imrében. Pontos, lelkiismeretes figyelemmel örködött anyagi érdekeink felett, folytonos figyelme és az anyagi kérdésekben való gyakorlati tapintata és belátása jótékonyan hatott másokra is, és főiskolánk anyagi helyzete az ő kormányzása alatt mindig emelkedőben és zavartalan rendben folyt, megőrizve még árnyékától is mindazon szomorú jelenségeknek, melyek itt ott feltűntek.

Átalában gróf Dégenfeld Imre élete ritka példája annak, miképen lehet egy már a kora ifjúságban okosan és nemesen berendezett élettervet a gyakorlatban megvalósítani és keresztül vinni. Már élettervezetének futó áttekintése mutatja, hogy az értelemnek, józanságnak és a férfi jellemnek legmagasabb tulajdonai voltak benne. — Életének sulypontját családi életére helyezte: magas ére nyeket, puritán erkölcstisztaságot, polgáris szeretetet, aristocrata finomságot és műveltséget tett abban mindennapivá és fejtett ki oly erősen, hogy ezeknek fénye nem csak az ő családi életét melegítette, hanem bizonyára még a késő ivadéokban is áldást és boldogságot fog hinteni utódaira. Egész életét pedig a vallásosság alapjaira fektette, a melyek nélkül nem mondjuk, hogy nem lehet valamilyes boldogság, de biztos és állandó csakugyan nincs. Bizonyára vallása iránt teljes életében tanusított meleg szeretetének is az volt fő forrása, hogy a maga életén tapasztalta a vallásosság és keresztyén hit szükségét és emberi létünket nemesítő erejét. — Ezt ki kell emelnünk épen nálunk, hol sokan vannak, kik egyházunk iránt érdekeltséget mutatnak, de nem annyira belső egyéni és családi szükségéből, hanem bizonyos különben igen tiszteletreméltó történelmi kegyelemből a magyar protestantismus multja iránt teszik azt. Pedig a mult iránti kegyelet mellé okvetlenül szükséges a jelennek eleven és igaz buzgósága is, hogy egyházunk felvirágozzék.

Nem kisebb mértékben tiszteletre és bámulatra méltó azon kitartás és szilárdság, mely jellemének egyik alapvonása volt, és a melyet a magára vállalt mindenféle kötelességek véghezvitelében mindig mutatott. Forrón szeretett neje elhunytá után kötelességévé vált, hogy gyermekeinek ne csak atyja legyen, hanem azoknál az anya helyét is pótolja. Megtette, kimondhatatlan gonddal, gyöngédséggel és szeretettel, és jutalma azon kettőzött szeretetlön, melyel családjá iránta holta napjáig viseltetett. Családjá iránti szeretetből elhatározta, hogy vagyonát növelni fogja; erélyt, gondosságot, takarékoságot fejtett ki egész életén át, és jutalma Isten áldása lön. Elhatározta, hogy felekezete ügyét végső erejéig fogja szolgálni: mindnyájan

tndjuk, miképen tette meg Jutalma Istennél és az emberek emlékezetében van letéve. — Valóban méltó volt az ember, a férfi, a keresztyén protestáns névre, méltó a szeretetre és családi boldogságra, melyet gyermekeiben talált, méltó a köztiszteletre, a hosszú és boldog élet adományára, melyet Istentől nyert. Neve emlékezete és példájának hathatós ereje felekezetünk történetében mindig fennmaradnak és tiszteletben fognak tartatni. Legelső sorban avval hódolunk emlékezetének, hogy Istent azon kérjük, hogy hozzá hasonló, az ő buzgóságával és magas tulajdonaival bíró férfiakat ezentul is adjon egyházunknak.

G. K.

Haladás a theológiában.

(Folytatás.)

A symposium következő második számát A. A. Hodge hittudor és princetoni hittanár írta.

II.

Az ilyen kérdésre értelmes feleletet nem lehet adni, ha csak meg nem állapítjuk a szóban levő fogalmak közértelemét, vagyis, ha meg nem felelünk a következő kérdésekre: mit értünk itt theologia alatt? mily értelemben tudomány a theologia? végül, mit értünk itt a theológiában való haladás alatt?

Azt már sokszor megmutatták, hogy a mint e fogalmakat általában használják, van olyan értelmük, melyben senkisémet tagadhatja, hogy a theologia haladó, ha ugyan magát tudatlannak nem akarja mutatni és van olyan értelmük is, melyben senkisémet állíthatja, hogy a theologia haladó, ha ugyan magát eretneknek nem akarja mutatni, mint a ki föltétlen ellentétben áll az evangyéliomi keresztyénség lényegi elveivel.

Első sorban is theologia alatt nagyon jól érthetjük mindannak összeségét, a mit a különböző korok és minden nemzetek emberei valaha Istenről tudtak és tudnak. Magában foglalja ez Isten jellemének, szándékának és munkáinak mindazon ismeretét, mely az idők folyamában merül föl előttünk, vagy a melyet a természetadta világosság és tapasztalat által érünk el, valamint magában foglalja mindazon ismereteket, melynek Isten és az ő akaratának különös természetfeletti kinyilatkoztatása által jutunk birtokába. Világos dolog, hogy a kijelentett vallás alapját mindig a természeti vallásnak kell képeznie, nemcsak a kijelentésnek elismerésében és elfogadásában, hanem mindazon ismeretnek logikai föltétele gyanánt is, melyet csak a kijelentés szolgáltathat. — A mely ismereteket gyűjtött valamely nép Istenről, munkáinak szemlélete után s a népfaj tapasztalataiból indulva ki, annak kell minden időben keretül szolgálni minden természetfölötti kijelentéshez. A teremtésben és a gondviselésben mutatja ki Isten a maga tökéletességét a tér és idő végtelenében. — A lélekről, a személyiségről, a hatóokról, az erkölcsi működésről és az eszményi rendről való alapeszméink az öntudatban merülnek felszínre. Az öntudatnak a természetre vetett fénye által látjuk meg Istent. Innen már, ha többet tudunk az emberről és a természetről

és mindkettőnek történetéről, többet kell tudnunk Istenről is, és e tudat megmutatja mindannak távolságát, mélységét, magasságát és hangját, a mit bármely különös, természetfölötti kinyilatkoztatás leleplezhet.

Az Istenről való ezen ismeret, háládatos szívvél vallhatjuk be, kezdettől fogva úgy quantitative, mint qualitative mindig növekvőben, mindig haladó volt, majd külön nemzeti áramlatban, majd a történet nagy folyamában, melyben mindezen áramlatok összefolytak. Sohasem haladt az gyorsabban és sohasem tárult fel magasztosabban, mint épen ezen mi korunkban. Ha tehát a theologia kifejezés alatt az Istenről bármely korban szerzett ismeretet értjük, el kell ismernünk, hogy ennek értelmi fejlődésünkkel s Isten munkáival és utáival való folyvást növekvő ismeretségünkkel együtt mindörökké vég nélkül haladónak kell lennie.

„Keresztyén theologia“ alatt azonban általában csak azon természetfölötti kijelentés tárgyát értjük, melyet Isten a maga személye és akarata felől ősidőben tett az emberiségnek s melynek egészét ihletett emberek által tétette írásba. E kijelentés előterjesztésében kezdettől végeig mindig volt haladás, a tan és az isteni szándék mind világosabban tünt elő, úgy hogy az a sok írás, melyet különböző nyelveken különböző írók készítettek közel két évezred alatt, egy organikus egészet alkot. Isten különös módon lépett be a történetbe, természetfölötti cselekvés és tanítás által nyilatkozatva ki folyton növekvő teljességgel és világossággal a maga tulajdonságait, eljárását és akaratát. — Megengedve már, hogy az ihletett szentirati kánon bezártáig haladás észlelhető a keresztyén theologia tárgyának előadásában, azon kérdés áll előttünk, hogy valjon azon időtől kezdve nem történt-e hasonló haladás, akár új igazságok közlésében, akár azon igazság felfogásában és kifejezésében, melyet a szentirati kánon nyújt.

A mi az első pontot illeti, nevezetesen hogy az újtestamentomi kánon bezárása óta új igazságok közlése által történt-e haladás, erre nézve különböző véleményekkel találkozunk. Seeley „Természeti Vallás“ című művében azt vallja, hogy a folytonos és állandó kijelentés elve hozzátartozik a zsidó-keresztyén vallás lényegéhez; hogy a proféczia szelleme, mely oly erős volt az ótestamentomban és megvan — bár csekélyebb mérvben — az újban is, lényegében a fejlődés szelleme; hogy a modern keresztyénségnek nagy fogyatkozása, ha megállítani törekszik az új igazságok felétörő folytonos mozgást s ha folytonos ellentétbe helyezi magát a kor szellemével. Newman bibornok is, bár teljesen különböző céllal, azt állítja, hogy az emberi ész szervezete és törvényei és az igazságnak különböző viszonyai szükségessé teszik az eszméknek folytonos módosítását vagy fejlesztőleg, vagy rontólag, s az igaz fejlődésre nézve bizonyítékokat állít fel. — A római katolikus egyház azt mondja, hogy a keresztyén tannak eredeti apostoli deposituma úgy írott, mint meg nem írott alakjában, magában foglalta minden az egyházra nézve egész életén át szükséges keresztyén igazságnak teljes summáját, s ennek igaz tartalmát a létező egyház organumainak, vagyis a püspökök közmegegyezésének, vagy a pápa ex cathedra jött decretumának kell meghatározni. Innen a római katolikus egyháznak hitszabálya, valamint tényleges hite haladó a zsinatok és pápai bullák egymásután következő hozzájárulása által. A quakerok és mystikusok a hívők általános inspirációját vallják, kik

engedelmesen követik a belső fényt s haladnak a szentlélek vezetésével. Schleiermacher különböző tanítványai különböző eltérésekkel azt tanítják, hogy Krisztusnak theanthropikus élete az emberiség egymásután következő nemzedékeiben teste, az egyház által plántáltatik tovább, megindítva így a keresztyének vallásos tudatának új és végtelenül haladó fejlődését; hogy ezen vallásos tudat forrása a dogmatikai ismeretnek; és hogy a theologia, vagyis a vallásnak tudományos felfogása „az egyháznak, az egyház hitének és életének jelen állását tünteti föl és mindig a legkésőbbi öntudatot terjeszti elő, vagy más szavakkal a kor vallásos szellemét.“

De nekünk a protestantismus lényegi elveiből kiindulva kell megfejtenünk a kérdést. Elfogadjuk adott alapul azon postulatot, hogy „Isten, ki korábban „sok rendben és sokképen“ kijelentette magát és kinyilatkoztatta akaratát a maga egyházának, azután, hogy jobban megőrizhesse és terjeszthesse a maga igazságát, egészen írásba tétette azt,“ úgy hogy Istennek minden oly dolgokra vonatkozó tanácsa, melyek az ő dicsőségére, az emberek üdvére, hitére és életére tartoznak, befoglaltatik a szentírásban, vagy pedig jó és szükséges következtetés által levezethető a szentírásból, melyhez sohasem tehető semmi, sem a léleknek új kijelentései, sem az emberek hagyományai által.“

A fentebb adott kettős kérdésnek második pontja itt kerül már felszínre: haladó-e a theologia, ha azon kifejezés alatt a szentiratok tartalmának értelmi felfogását és egybe rendezését értjük, úgy tekintve e szentiratokat, mint a jelen élet hitének és erkölcsének egyedüli, csálhatatlan és isteni tekintélyvel ellátott szabályozó elvét? Ily szélesen téve föl a kérdést, kétségkívül minden párt állító feleletet ad. — E haladás sohasem szűnt meg véglegesen, és ha Istennek úgy tetszik, sohasem is fog véglegesen megszűnni. És még egykor sem vette e haladásnak annyi hasznát, mint épen a mienk. — Nézzük csak meg, a theologiai encyklopaediának aránylag még új tudományát, melynek rendszerezése a bibliai és történelmi tanulmány külön szakainak relativ érettsége által még csak most vált lehetővé. Nézzük meg apróra a textus kritikáját, azon tökéletességet, melyet az exegesis teoriájában és gyakorlatában elértek, a szentiratok történeti alapjának és egymáshoz való viszonyának magyarázatát, s a külön vett egyes szentirati könyvek theologiai tartalmának és minden egyes tan bibliai genesisének feltüntetését, a mint e tan áthalad az egymásután következő könyveken; — és ezen uton haladva tovább, nézzük meg a keresztyén egyház minden formában és minden időben való növekedésének és az egyház gondolata fejlődésének történetét, a mint ez magáévá teszi a szentírás tantartalmát s a mint ezt hitvallásokban, dogmatikus és polemikus munkákban, liturgiákban és hymnuszokban kifejezi. A történelemnek tényleges haladása folytonosan növekvő világosságot vet a profécziára. Az egyház változásai, az egyháznak változó viszonyai a különböző korszakbeli világ gondolatához és életéhez, a különböző felekezeteknek egymáshoz való állása és a missiók haladása szüntelenül világot vetnek úgy hátra mint előre, az isteni tervet némely nagy pontjaira. — Így történt, hogy az újabb időkben nagy világosság tört mind újra elő Istennek igéjéből, megvilágítván az ő hitű népének ösvényét a keresztyén civilisatio rendezett haladásában. Ez azonban nem annyira a tanra, mint inkább az életre, nem

annyira az abstracte vett erkölcsi elvekre, mint a nyilvános és magán moralitás viszonyából eredő kötelességek mind tisztább felfogására vonatkozik, a keresztyén tisztaság és szeretet régi változhatatlan elveinek mindinkább terjedő alkalmazásában.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

A lelkészek kvalifikációja kérdéséhez.

„Az egyházak classifikációja s a lelkészek kvalifikációja kérdéséhez című cikk jelent meg e becses lapok idei 4-dik számában. Az egyetlen komolyabb cikk ideelő, mely e kérdéssel foglalkozik s melynek közlése alkalmából lett hiva a lelkészek figyelme e tárgyra, mint olyanra, melynek helyes megoldásától függ a lelkészválasztási törvénynek jövője is.

Nem czélom hosszasan mutogatni, hogy a közölt cikk a törvény intentióinak helyes keresztül vitelére nem ad kellő tájékozást, hiszen egyszeri átolvasására látni fogja kiki, hogy a javasolt „minősítés“-i eljárás, egyházmegyénként s mindig „ad hoc“, tehát esetről esetre azon positióval szemben, mely épen üresedésben áll: kivihetetlen. Nem csak azért, mert egy üresedésben álló lelkészi állomásra az ország minden részeiből jöhet pályázó, s akkor minden egyes lelkészi állomás megüresedése esetén az ország csaknem minden egyházmegyéjében össze kellene ülnie a „minősítő“ bizottságnak, hogy a „senior cum praecipuis suis confratribus — kiadhassa az aspiránsnak, hogy N. N. lelkész az n. n. lelkészi állomásra minősítettnek nyilvánított; nem csak azért, mert ez által a senior és az ő „minősítő“ társai egyfelől a legilletéktelenebb zaklattatásnak lennének kitétetve s még sem lennének mentek az önkénykedés vagy nepotismus gyanujától, nem csak azért, mert ők válnának azokká, kiket a cikkirő fentebb olyanokul jelölt, mint a kiknek legnagyobb bátorságra lenne szükségük, hogy lelkiismeretük megsértése nélkül elmerjék foglalni a bírói szék, honnan lelkésztársaik fejére olvassák a glóriát vagy anathemát; nem, hanem azért, mert senior cum praecipuis suis confratribus — nem minősítő, hanem jelölő bizottság a törvény értelmében s hivatása nem bizonyítványadás, hanem a beadott bizonyítványok, illetve folyamodók felett a jelölés általi ítéletmondás: an eo loco dignus sit.

Különös dolog lenne, ha például megtörténnék, hogy ugyanazon bizottság minősítne is, jelölne is s a jelölés alkalmával a körülmények kényszerítő hatalma alatt a sajátkezüleg minősítettet kénytelenítették elejteni.

Ez nem lenne jó dolog s nem is férne össze az általános szokással, mely tiltja, hogy ugyanazon személy vádló és bíró is legyen, mint e dologban lenne: minősítő és jelölő egy személyben.

A mi nézetünk az, hogy a jelölő bizottságnak (vagy talán más lesz ez s más az, mely a minősítési bizonyítványt adja?) semmi köze a minősítéshez; a jelölő bizottság nem is erre hivatott közeg, az ő tiszte az, hogy kimondja: N. N. egyház a kebelében üresedésben álló lelkészi állomásért pályázók közül szavazhat 1. helyen N. N.-re, 2. helyen B. B.-re, 3. helyen C. C.-re.

Szerintünk egészen más a minősítés.

A törvény ugyanis az egyházakat 4 osztályba sorozta a lelkészi jövedelem alapján. — Ha ennél fogva a lelkészek kvalifikációját sürgeti, teszi azért, mert az osztályokba sorozott lelkészi állomások elnyerését feltételekhez akarja kötni. A minősítés tehát annak eleve kijelölése, hogy milyen alapképzettséggel kell bírnia az on egyénnek, ki egyházaink egyikébe, vagy másikába pályázni akar?

Ugyde a törvény nem csak az alapképzettséget, hanem az érdemet is jutalmazni akarja, akarja a 186. §. szerint, hogy a rendes lelkészek, pályájukon szerzett érdemeik, az egyházak gondozásában elért kitünő siker és huzamosabb időn át hiven teljesített szolgálata, méltánylásban részesüljenek.

Ime tehát nem csak az alapképzettség, hanem a szerzett érdem is határozó arra nézve, hogy a jelölő bizottság amaz ítéletet „an eo loco dignus sit“ kimondhassa. — Bizonyos szabályzat nélkül, ha méltók és méltatlanok egyaránt beadhatnák pályázati kérvényüket bármely állomásra: én nem hiszem, hogy a jelölő bizottság tagjaiul merne valaki vállalkozni, sőt azt sem hiszem, hogy szabályzat nélkül eligazodni tudnának.

Letegyük-e hát feltétlenül a glória nyújtás vagy anathema szoros hatalmát ama bizottság kezébe? Én azt hiszem ezt tenni nem lehet, a törvény nem is engedi meg. Eleve kimondandó tehát, még pedig helyesen körülírt szabályzatban: ki, hova adhatja be pályázatát. És épen e szabályzat lenne már a minősítés, vagy kvalifikatio, mely zsinór mértékül szolgálna a pályázni akaróknak, a jelölő bizottságnak is, mely neveket nem említvén s ennél fogva a már működésben lévő lelkipásztorokat lajstromba nem sorozván (azaz, mint cikkirő is mondá: a lelkészeket nem egyházhoz, hanem az elfoglalni szándékolt posztióhoz való képességeikre nézve — szabályozván) azoknak önbecsérzetét nem sértené, tekintélyüket meg nem alázná, sem önmaguk, sem családjuk, sem gyülekezetük előtt meg nem szégyenitené.

A minősítésnek tehát két oldalunak kell lennie. — Tekintettel az alapképzettségre s tekintettel a szolgálat alatt a gyülekezet gondozásában stb. szerzett érdemre.

Az előbbire nézve nem lesz nehéz eligazodni, mert azt kimutatta az iskola s a fakultatio; az utóbbira nézve kissé nehezebb leendő az igazság eltalálása, de itt sem lehetetlen.

Nézetünk szerint ugyanis, ha az egyház egy lelkipásztor működése felett ítéletet akar mondani: nem mondhatja azt ki mindjárt az első egy-két évben. Hogy meggyőződést szerezhessen a felől, ha valjon az a kifejtett munkásság folytonos-e, valódi hivatottság, képesség eredménye-e, nem pedig az új pályán felkeltett kíváncsiság szüleménye; hogy biztosítva legyen a felől, hogy a kifejtett munkásság a hivatás iránti lelkesült szeretet s buzgóság folyománya, nem pedig csak a gyors előhaladhatásra kizsákmányolt czél: bizonyos időn keresztül kifejtett buzgó munkásságot kell tekintetbe vennie s az azon belől és tul kifejtett munkásság eredményén alapítani ítéletét.

(Folyt. köv.)

A berlini evangélikus egylet.

(Vége.)

VI. Keresztyén lapok kiadása.

Kiadja: az „Ev. kirchlicher Anzeiger“ (ev. egyházi értesítő) és a „Berliner ev. Sonntagsblatt“ című lapokat, melyek együtt, negyedévenként 1 frtért kaphatók. Az első 4000, a másik 60,000 példányban jelen meg.

VII. Ifjúsági egylet.

A 17-dik évet túlhaladott kézműves ifjak alakítanak egyletet, melynek célja a fiatalokat a nagyváros veszélyei ellen óvni, jellemöket Isten igéjével szilárdítani, szórakozásukat barátság és keresztyéni munkásság által nemesíteni. A tagok jutalom-munkákat is készítenek. Főösszejövetelük van vasárnap esti 8 órakor, bibliai áhitatoságuk kedden esti kilenczédfélkor. Használják a könyvtárat, gyűjtenek pénzt vallásos iratok terjesztésére, pogány- és városi misztió javára. Tagdíjok havi 16 kr, helyiségök az ev. egylet házában.

VIII. Mesterinasok egylete.

Ezeket a mesterek gyűjtik össze vasárnaponként az ev. egylet helyiségében, hol társas együttlétet, keresztyén mulatságot és buzditást élveznek, a továbbképzésre alkalmat és sokszor a legváltóságosabb helyzetekben menhelyet találnak az egyletnél. Különösen hasznára van ez egylet árváknak és özvegy nők fiainak. Fiatal tanítók és hitjelöltek végzik az előadásokat.

IX. Felnöttek oktatása.

A téli hónapok alatt foly ezen oktatás német nyelvben, számolásban, könyvvitelben, földrajzban, történelemben, zenében és énekekben. Minden egyes tárgyért havi 27 kr (50 fillér) jár. A tanítás naponta esti 8 $\frac{1}{2}$ órakor kezdődik. Pénz ez oktatás fentartására, taneszközök és jutalomkönyvek gyűjtetnek.

X. Takarékegylet.

A betétek 4 százalékot kamatoznak. — Tag csak az lehet, ki vagy az ifjúsági, vagy a polgári egyletbe lép. — Gyermek betétei vasárnap délután 2 órakor a vasárnapi iskola kezdete előtt fogadtatnak el. Szorgalmas takarékoskodók részére jutalomdíjak gyűjtetnek a közönség körében.

XI. Polgárok egylete.

Minden szerdán esti 8 órakor gyűlnek össze az ev. egylet helyiségében iparos mesterek, hivatalnokok és önálló munkások, s mint polgárok egylete értekeznek a napi kérdések felett és épülnek Isten igéjéből. E célra önként vállalkoznak előadók. Inségre jutott tagok segélyeztetnek. A tagdíj havi 20 kr.

XII. Hospicz és könyvkereskedés.

A hospicz jobbmódu utazók szállója, oly polgári lakház, mely a középrangu szállók kényelmét olcsó áron nyújtja. — Ehez hasonlóan voltam szállva Stuttgartban s fizettem külön szobáért napjára 1 márkát, 58 krt.

A könyvkereskedés készletben tartja a vallásos iratok egyletének cikkei, közvetiti bibliák, énekes könyvek és keresztyén népies olvasmányok beszerzését.

Ily sokoldalú a berlini ev. egylet tevékenysége s méltó arra, hogy sajátos viszonyaink tekintetbe vétele mellett, egyet-mást ezen munkaágakból nálunk is életbeléptessünk, de természetesen úgy, hogy az intézmények protestáns kézben legyenek. — Például keresztyén szállók a fővárosban s más, protestáns gyülekezetekkel bíró nagyobb városokban lehetnének felállíthatók. A vasárnapi iskolák nehézség nélkül létesíthetők országszerte. A vallásos irodalom részére „központok“ volnának teremendők. Szóval kellő buzgalom mellett nálunk is testet ölthetne a belmisszió.

Láng Adolf.

Könyvismertetés.

Liturgika vagyis az istenitisztelet elmélete. (Egyházi szertartástan.) Kézikönyvül a prot. hittanhallgatók számára. A nt. prot. lelkész urak szives figyelmébe ajánlva. Irta Hörk József eperjesi ev. coll. theol. r. tanár. Szerző sajátja. Ára 2 frt 50 kr. Eperjes. Eperjesi bankegylet könyvnyomdája. 1882.

Mindig örvendünk, ha a gyakorlati theologia terén, mely nekünk magyaroknak kétségkívül legerősebb oldalunk, valami feltünőbb jelenséggel, vagy akár egy-egy új, megismerésre méltó névvel találkozunk. Örömmel üdvözljük a feltünőbb jelenséget s a kezdőt bátorítva mondjuk el egyéni véleményünket, hogy a talán felmerülő kifogásolás vasán élesedjék az, a mi vas s a minek méltó aczéllá változnia. — Örömmünk azonban ritkán lehet teljes a miatt, hogy legtöbben a gyakorlati theológiának úgy nevezhető gyakorlati oldalát művelik csupán, s főként predikációkat bocsátanak világ elé, elhanyagolva kevés kivétellel a gyakorlati bibliamagyarozást s az imák irását is, — és pedig miért volna az úgy, hogy nálunk csak az egyikhez van charisma s a másikhoz igen kevés embernek volna szive és lelki ereje? — de ezek mellett még a hivatottak is igen ritkán szólnak a gyakorlatnak elméletéhez, ahhoz, a mi tudomány, épen olyan tudomány, mint akár az exegesis, akár a dogmatika, akár végül az egyháztörténelem.

Az utóbbi években két igen kitünő, mély tanulmányozáson alapuló s gyakorlati theologiai tudományos irodalmunkban hosszu ideig számot teendő művel gazdagodott a magyar prot. egyház. Az egyik Mitrovics egyházszónoklattana, tehát református szerző munkája, a másik Hörk Józsefnek kezünk alatti egyházszerartartástana, tehát lutheránus szerző munkája, mindkettő mienk, a magyar protestáns egyház hittanárainak műve a gyakorlati theologia legfontosabb két mezejéről. Ha áradozni akarnánk és szeretnénk, ha a mit dicsérni fogunk és ajánlunk, s a mit saját szempontunkból, vagy erre tekintet nélkül is kifogásolunk, röviden el nem tudnók Hörk művéről mondani, bizony e műről igen hosszu ismertetést lehetne írni. Így csak rövidke leszünk.

Ha egy rendszeres munkát ismertetni akarunk, legjobb annak beosztását előre bocsátunk, így a szakértő olvasó tudja, hogy mit várhat s tudni fogja, hogy elmaradt-e valamely lényeges alkatrész. Hörk 3 főrésze osztja liturgi-

káját. Az első részben feltünteteti a ker. istenisztelet történetét főbb vonásaiban és egyes korszakot alkotó módosulásaiban. A második, vagyis legfőbb részben magát az isteniszteletet, a kultust rajzolja belső lényege és külső megjelenési alakzatai és alakjai szerint, szólván az 1-ső fejezetben az isteniszteletnek lényegéről, a 2-dik fejezetben annak alapelveiről, a 3-dik fejezetben annak szükséges és lényeges alkatrészeiről és azok helyes egymásutánjáról, végül a 4-dik fejezetben az isteniszteleti cselekvényekről, mint a belső érzelmek külső megjelenési formáiról és arról, hogyan kell a liturgikai elveket azoknál alkalmaznunk, megkülönböztetvén a Communio cselekvényeit, vagyis azon cselekvényeket, melyekben az egész gyülekezet vesz részt, (és itt is különbséget téve a szorosabb értelemben vett Communio vagyis urvacsorája és a tágabb értelemben vett Communio, vagyis közös fő- és mellékisteniszteletek között), az egyesekkel végzett cselekvényektől, melyeknél ismét a kezdeményezés — initiatio — és a megáldás — benedictio — cselekvényeit különbözteti meg. A harmadik részben, mintegy függelékben szól a kultus külső kellékeiről, egyházi személyek, egyházi idő, egyházi tér, egyházi eszközök czimei alatt. Ez a beosztás a könyv 4. §-a értelmében.

Dicsérni, ajánlani akarjuk e munkát, tehát azt mondjuk el először róla, a mit benne kifogásolunk. Nem fogadhatjuk el mi reformátusok, elvben legalább tiltakozunk ellene, hogy nálunk az isteni tiszteletben a predikátor egyénisége döntvén, az objectiv elemek megszoríttatnak (l. 47-dik lapot); mi elismerjük ugyan az egyéniség fölléphetésének jogát, sőt meg is követeljük azt, de nálunk is kötve van az objectiv igazság által; objectiv igazságot subjectiv szemüvegen nézni egy az apostolok, egy a legnagyobb reformátorok munkájával. De hát szerző is megköveteli a subjectivitás előlépését, mikor a predikáció lényegéről szólván, oly szépen és igazán mondja a 136-dik lapon: „Az egyházi szónok ne emberi ígét, emberi bölcseséget hirdessen, hanem hirdesse Isten ígét, ne magát predikálja, hanem a Krisztust, de az Isten ígét emberi határozott kinyomatában, azon alakjában, melyet benne nyert, Krisztust, a mint benne alakot nyert, megtestesült. Gal. IV. 19. stb. Hiszen ezt épen így tanítja homiletikai óráin alulirott ismertető is s ha ennek így kell lenni az ág. hitv. ev. egyházban, akkor ott is bizonyos mértékig a predikátor egyénisége dönt. — Szívesen elismerjük különben, hogy szerző kellő méltánylattal szól legtöbb helyen a református egyház isteni tiszteletéről s könyve — eltekintve a saját egyházában kifejtett s általa természetesen s igen méltán védett felekezeti különbségektől, a „református testvérek“ által is használható.

Nem értek egyet szerzővel, midőn a kátépredikálás ellen nyilatkozik (188. 189. lapokon) s azt sem elvileg, sem gyakorlatilag igazolni nem tudja. Szerintem e predikálási formának első sorban igenis oktatnia, de azután építenie is kell. Ha csak az értelemre akar az hatni s a szív hurjait megpendíteni nem tudja; ha a vallás vagy felekezet nagy igazságaiból gyakorlati alkalmazást kivonni nem tud s az akaratra nem akar ez által hatni: akkor igenis elvtelen s gyakorlatiatlan munka a kathedrai katechisatió, de szerintem tennie kell ezt is, s mint ilyenről beszélnie s méltánylag kell beszélnie a homiletikának, vagy a liturgika s katechetika ide vonatkozó részeinek.

Mi nem teszünk különbséget fő- és mellék isteni tiszteletek között, szerintünk egyik csak olyan teljes egész, mint a másik, s csak az alkotó részek száma teszi egyik isteni tiszteletet mintegy ünnepélyesebbé, mint a másikat s szerzőtől eltérőleg a rendes vasárnap délelőtti, vagy akár ünnepi isteni tiszteleten is helyet engedünk a szoros értelemben vett predikáció mellett úgy a homilának, mint akár a gyakorlati bibliamagyarázati munkának (lásd szerzőt 138-dik lapon). Ha az isteni tisztelet főczélja minden esetben az építés, miért engednők ezt át csak egy predikálási formának.

A milyen nagyra becsüljük szerző munkájában s hátrább még egyszer kiemeljük, hogy minduntalan adatokra támaszkodva, forrásokra utalva adja elő tárgyát, épen olyan nehézkesnek látjuk azt a minden lap alján előforduló tömördek jegyzetet, melyek a gondolkozva s a tanulni akarva olvasót is eltérítik néha a lelke előtt lebegő tárgytól. Tudjuk ugyan igazolni szerzőt, de ez előadási modorba mégsem tudunk egészen belenyugodni, s nem értjük például, hogy csak egyet idézzünk, ha a 45-dik lapon azt mondja fenn a szövegben: „Kálvin az ünneplés kezdetére tette a bűnvalomást, melyet liturgice azzal vezetett be, hogy azt megelőzőleg elolvastatta a tiz parancsolatot,“ miért nem teszi illető helyére s miért teszi a megjegyzések közé az „elolvasattatta“ szó után járuló e szavakat: „az előolvasó lector által.“ Hogy ez itt mellékes dolog, az mitsem változtat a tárgy lényegén. A helyett, hogy még számtalan ilyen, vagy ennél eklatánsabb példával szolgáljunk, nem helyeselhetjük azt sem, hogy néhol (főként a 85-dik lapon) egész nagy idézetet, csaknem egész lapra terjedőt az eredeti német nyelven ad, holott azt épen nem kívánja ottan úgy a tárgy természetete. A mit a keresztesel casuistikájára nézve mond, az teljes, az kimerítő, s igen jól van elmondva az is, mit az esetek szabályaira nézve felsorolni lehet, de a fölmentési folyamodvány kellékei felsorolásánál hiányzik például az arra való utalás, mit tegyen a lelkész, hova terjessze be a kérvényt, ha a házasságra lépni akarók külön felekezethez tartoznak, vagy külön egyházkerületben laknak. Rendszeres, a kor igényét meglehetősen kielégítő liturgikát ismerető sem tud magyar nyelven Tóth Mihályon kívül, de mint régiebb irodalmi termékeket, vagy mint monographiákat fölmentem Tóth Ferencz, Zsarnay Lajos, Simkó Vilmos (ezt ugyan szerző is említi) s a régiebb időből Borosnyai Nagy Zsigmond, M. Vásárhelyi Gombási István s talán még mások műveit is.

Eltelkintve a kifogásoktól, melyek némelyike, szívesen bevalljuk, lényegtelen s a munka érdeméből épen semmit le nem von, valódi tudományos értékkel bíró, kitűnő munkát nyert a magyar protestáns theologiai irodalom Hörk József hittanár ur liturgikájában. Ha e tudományág bármely kérdésére nézve biztos utmutató kalauzt, forrást akar akár a kezdő tanuló, akár a komoly tudománybuvár keresni, bizony megtalálja azt ezen munkában. Tömördek idézete, a források pontos megjelölése, mely óriási munkájába kerülhetett a szerzőnek, bármilyen unalmas, bármilyen fárasztó legyen is a könnyüvéru olvasóra nézve, kiaknáthatatlan kincsbánya annak, ki a tudományos könyvet magáért a tudományért olvassa. Emelkedett, sok helyen bölcsészkedő stylusban fejtegeti szerző a keresztyén isteni tisztelet nagy alapelveit s ezt hagyva legvégül, abban látjuk kulminálni e becses

munka értékét, hogy az isteni tisztelet minden legkisebb alkatrészénél, az alkatrészek egymás mellé rendezésénél, mindig és mindenütt elveket keres, elveket sorol föl s megértetni igyekszik velünk a keresztyén vallás „lélekben és igazságban“ tartott kultusának nagy mysteriumát. Reményünket fejezve ki, hogy a tudós szerzővel gyakran fogunk még találkozni a tudományos gyakorlati theologia mezején, munkáját jó lélekkel ajánljuk az érdeklődők szives figyelmébe.

Csiky Lajos.

Külföld.

A kalkuttai lapokhoz egy érdekes encyklika küldetett be azon kéréssel, hogy közöljék azt Európa, Amerika, India, Ausztrália, Khina és Japán ujságai is. — Szót fogadunk az indiai apostolnak, a mennyiben világra szóló köriratát adjuk a következőkben.

Az új kijelentés.

1883. január 1. Újév első napja.

Kesub Csander Szen, Istennek szolgálója, ki az új kijelentés egyháza apostolának nevezetik, mely Kalkutta szent városában, Aryavarta metropolisában van.

A világ minden nagy nemzeteinek s Kelet és Nyugot főbb vallási felekezeteinek.

Mózes, Jézus, Buddha, Confucius, Zoroaster, Mohammed, Nanac minden követőinek és a hindu egyház különböző ágainak.

Mindezen egyháztettek szenteinek és bölcseinek, püspökeinek és egyházzvéneinek, lelkészeinek és missionáriusainak.

Kegyelem legyen veletek és örökké tartó béke.

Felekezeti egyenlenség és harc, szakadások és el-lenségeskedések uralkodván a mi Atyánknak családjában, melyek sok keserűséget és boldogtalanságot, kicsapongást és igazságtalanságot, sőt háborút, mézszárlást és vérontást okoznak.

A fiutestvérnek a fiutestvér ellen s a leánytestvérnek a leánytestvér ellen való ezen fölkelése minden rossz gazdag forrásának mutatkozván, s Isten és ember elleni bűn levén.

Tetszett a szent Istennek elküldeni e világba a béke és szeretet, az egyetértés és kiengesztelődés izenetét.

Ezen új kijelentést határtalan kegyelmében reánk bizta Ő a Keleten és megparancsolta nekünk, hogy tegyünk arról bizonyosságot a föld népei között.

Igy szólott az Ur: a felekezetieskedés meggyaláz engemet és a testvérietlenséget nem fogom eltűrni.

Szeretet és egység után vágyakozom s az én gyermekeim legyenek egy szívvvel, a mint én egy vagyok.

Többször szólottam prófétáim által, s bár sok és különféle az én kijelentésem, egység van azokban.

De ezen én prófétáim követői czivakodtak és vivódtak egymás között, s gyűlölik és közösségükből kirekesztik egymást.

A menny izeneteinek egységét tagadták s szemeik nem látják, sziveik nem ismerik azon tudományt, mely ösz-szeköti és egyesíti őket.

Halljátok meg ti emberek, zene csak egy van, de sokféle a zeneszer, test csak egy van, de sok a tagrész, lélek csak egy van, de különféle az ajándékok, egy a vér, de sok nemzetben oszlik fel, egy az egyház és mégis sok egyház van.

Áldottak a békeszerzők, kik kiegyenlítik a különbségeket, kik békét, jóakaratot és testvériséget szerzenek az Atya nevében. (Folyt. köv.)

— y — s.

T Á R C Z A

Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez.

V.

1635. november 18. Bagamérban közzsinat tartatik, a melyen 11 egyén ordináltatik, köztük Laskai György a szathmári várba. E zsinaton kevés híján 400 egyén volt jelen. Visky Márton mármarososi, Dobrai Bálint ugoocsi esperesekül megerősítettnek. Ezután különféle ügyek intéztettek, de hogy melyek, azt nem mondja meg. 72. lap.

1635. november 19. A bagaméri zsinaton Székelyhidi Mihály, Sárospataki Istók, Gygyei Pál részegség miatt bűnbánatot tartanak s fogadást tesznek. 677. l.

1637. június 14. Debreczenben közzsinat tartatik, melyen 35 egyén ordináltatik, köztük 9 akademikus. Boldogfalva, Adorján stb. még mint önálló egyházak jönek elő. 74.

1638. június 6. Közzsinat Nagybányán, 18 egyén ordináltatik, köztük Vásárhelyi István Szathmárra, Kismarjai Lukács Szalontára, Soki Lőrincz Kisujszállásra stb.

Nagymihályi Lukács békési lelkész a makói traktus esperesekül megerősítettik. — Azután különféle ügyek tárgyalattak, de hogy melyek, nem nevezi meg. 75.

1638. szeptember 23. Debreczenben, a tiszáninneni és tuli esperesek félköz zsinatot — semigeneralist — tartatnak, azon ujitások megelőzése végett, a melyeket némely Angliában és Hollandiában összeesküdt — conspirati — magyar alumnusok akarnak az egyházba behozni. Végeztetett:

Ezentul a tiszáninneni és tuli akademikusok semmiféle egyházi hivatalba sem bocsáttatnak mindaddig, mig visszajövetelök után hitökről, tudományokról, keresztyéni magukviseletéről bizonyosságot nem

tesznek s esküvéssel s nevök aláírásával nem kötelezik magokat, a következő feltételek megtartására:

A kisebb kánonok 5-dik cikke:

A hitágazatokban s a keresztyén vallás más alapjaiban, a szertartásokban, sákramentomokban, s a magyarországi egyházban régóta fenálló rendtartásokban, magánosan, saját tekintélyével sokak botrányára és sérelmére senki változtatást vagy újítást tenni ne méréseljen, hanem, ha valamit megújítandónak tart, az egész egyház megegyezésével nyilvános zsinaton történjék az. Végre az egész ügyet az egyház ítélete alá bocsássa. A nem engedelmeskedők könyvei, egy két megintés után a praelatusok tekintélyével az egyház javára foglaltassanak le, ha pedig véleményökben tovább is megmaradnak, a polgári hatóság hatalmával az országból üzettsenek ki. Én N. N. lelkiösmeretem bizonyága szerint az egyház ezen fentebbi határozatának szabad akarattal s minden csalárdság nélkül aláírok s magamat annak megtartására kötelezem; úgy segítjen engem a hármasság egy Isten.

Ezen félköz zsinaton a következő tekintélyes férfiak voltak jelen: Keresszegi H. István superintendens és debreczeni lelkész, Miskolczy István zempléni esp. liszkai lelkész, Varsányi Dániel abaujvári esp. tokaji lelkész, Ghelei Gáspár szikszai esperes, Debreczeni D. István nyíri esperes, Jenei Mihály szathmári esperes, Dobrai Bálint ugoicsai esp. szöllősi lelkész, Viski Márton mármarosai esp. viski lelkész, Debreczeni Gergely érmelléki esp. diószegi lelkész, Rozgonyi Vazul — Basilius — középszolnoki esp. erdődi lelkész, Csengeri József szilágyi esp. hadadi lelkész, Megyesi István jenei esperes, Szilágyi Mihály karczagujszálási esperes, Nagymihályi Lukács békési esperes.

A beregi, bihari, bányai esperesek, gyengélkedésök miatt nem jöhetvén, követeket küldöttek. Ezekon kívül még Tiszáninnenről és tulról tekintélyes férfiak. 77—78. l.

1639. június 25. Váradon közzsinat, melyen 24 egyén ordináltatik, köztük 6 akademikus; pl. Váczi János Debreczenbe, Szathmári Miklós Szathmárra. stb.

Az aranyos-megyesi esperességbe Szántai Mihály nagybányai lelkész beiktattatik.

Több ügyek tárgyalattak, de hogy melyek, azt nem jegyzi tel. — Azt azonban úgy látszik, különös örömmel említi, hogy a felföldi (ma tiszáninenni) lelkészek közzsinata elfogadta és szentül megtartatni rendelte azon 42-dik kánont, mely szerint az egyházi hatóság által büntetett pap, ha világi ha-

talmásokhoz folyamodik pártfogás végett, örökre elüzettsék és kitiltassék. Érteni kell itt azon kánonos könyvet, a mely a többek közt 1595-ben is megjelent: Articuli, juxta quos regitur ecclesia, in superioribus regni Hungariae partibus. 78.

1639. 28. Károli Mihály kezeirását adja, hogy ha álmosi uraim szolgálatját nem veszik, e dioecesisben nem lakik, magát az articulusokhoz szabja s háza népét is predikátorhoz illendő öltözetben járattja. 678.

1641. ápril 14. Közzsinat Debreczenben. Félegyházi Mihály részegeskedés, fényezés stb. miatt letétetvén, bűnbánatot tart, megtérést fogad. 672. lap.

1641. Szántai M. Mihály nagybányai lelkész és submontanus (az imént még aranyosmegyesi) esperes lett superintendenssé. 80.

1646. Diószegi W. Mihály bihari lelkész és esperes lett superintendenssé. 80.

1650. január 23. Hodászi S. Miklós nagybányai lelkész és esperes lett superintendenssé. 80.

1650. június 26. Szathmári Lázár Miklós szathmári lelkész és esperes lett superintendenssé (1656-ban halt meg.) 80—81. lap, ilyenné választatván a szathmári közzsinaton 208 lelkész szavazatával. Ugyanezen zsinaton Tóthfalusi István karaszna, Wáczi János szabolcsi esperesekül. 81.

1650. szeptember 4. Tasnádi közzsinat, a melyen 36 egyén ordináltatott, köztök hat akademikus, pl. Nógrádi Mátyás Debreczenbe, Salánki István szoboszlai káplánságra stb. Vizsgáltattak Szathmári Lázár Miklós elnöklete alatt: De gratia vocationis hominum ad salutem. Vitatkoztak: Csehi András nagybányai és székelyhidi Tofeus Mihály theol. doktor váradi iskolarektorok.

Diószegi Dávid erdődi lelkész középszolnoki esperesül megerősített: 82—3. l.

1651. június 18. Kállói közzsinat, a melyen 26 egyén ordináltatik, köztük 6 akademikus: Nánási István Nagybányára, Héczei István Turra, Nagybányai Gergely Kolbászra, Szathmári András Madarasra stb.

Gönczi Mátyás és Belényesi János esperesekül megerősítettnek. 84.

1651. szeptember 3. Félköz zsinat Piskóton a presbyterium ügyében. Az apostoli gyakorlat szerinti presbyteriumot helyeseljük, melynek lényege addig is meg volt nálunk; de az új módít nem, mert az állami főhatóság és a lakosok kedvetlenek attól s egyházunkra s nemzetünkre veszélyek következhetnek belőle. Tehát ez a kérdés: El kell-e tűrni az

uj presbyterium hirdetőit s javallóit? Felelet: Nem kell eltérni. — Második kérdés:

Az apostolok s evangyelisták írásaiból szedeggett artikuluszaink, melyek szerint eddig egyházunk igazgattatott volt, megmaradjanak-é, vagy a presbyterian uj regimen hozattassék be? Felelet: Némelyek óhajtják az uj regimennek jó móddal való behozását; de a többség egyáltalában nem, hanem megmarad az artikuluszok mellett; sőt végre az egész zsinat a régi mellett akar maradni. Végzés:

A régi kormányzat ellenségei s az uj presbyterianismus hirdetői s tanítói ellen, az 5. art. szerint in Minoribus kell eljárni. 579.

1652. június 2. Váradi közzsínat, a melyen 32 egyén ordináltatott, köztök 5 akademikus pl. Decsi Gáspár Szathmárra, Barsai Tamás Monoba, Bányácskai János Pallagra, Andreás Kövesdi Dedanra oláh papságra megyen.

Debreczeni István váradi s Thornai István debreczeni lelkészek esperesekül megerősítettek. 85.

1653. június 15. Nagybányai közzsínat, a melyen 36 egyén ordináltatik, köztök csak egy akademikus t. i. Tarpai András váradi rektor, a ki Biharra ordináltatik. Szalacsi Mihály a szathmári várba.

Veresmarti István técsői lelkész mármarosai, Szőlősi János jenei lelkész jenei esperesekül megerősítettek. 87.

1654. június 7. Szathmár-Németiben közzsínat, melyen 28 egyén ordináltatott. 89.

1655. május 30. Közzsínat Debreczenben, ahol 27 egyén ordináltatott. Köztök egy Tunyogi Péter le van huzva s utánna ez jegyezve: Egy asszonyval szökött el. 90.

Végzések:

1) Illyefalvi István lelkész paráznság miatt hivatalától megfosztatik s proskribáltatik; neje tőle elválasztatik.

2) Bencze Imréné dolga a traktushoz küldetik vissza.

3) Az ujitásban, vagy valami erkölcselenségben gyanus espereseket a püspök vizitálja s az egyes papokat is, ha az illető esperes nem teszi.

4) Szalacsi András gyulai pap örökre letéttik, mert azt mondotta, hogy a közzsínaton hamisan eskették meg a procedenseket.

5) Belényesi János az esperességtől örökre, a lelkészségtől egy évre megfosztatik illetlen magaviselete és ujitásai miatt.

6) Zoványi János egy esztendőre hivatalától ujitás végett.

7) A tiszántuliaknak (ma innenieknek) Megyesi Pál, Tolnai János, Keresszegi István és Lippai Sámuel ellen hozott határozata helyeseltetik.

8) Szikra István, Nagary Benedek, Kovásznai Péter, Rivulinus Ferencz ujitás s a közzsínatnak adott esküjök megszegése miatt a jövő közzsínatig letéttetnek, noha megérdemelnék az 5. art. szerint in minoribus, hogy világi hatóság kezébe adassanak. A többiek pedig, a kik az erdélyi fejedelem ő nagysága levelének s a püspöknek resistáltak, a közzsínat tettségéig hivataluktól megfosztatnak, s ha szóval vagy írással a közzsínatot vagy egyeseket gyaláznának, világi hatóságnak adassanak át.

8) Vetési Sándort, Várallyai Lőrinczet és Szathmári Bakát Pétert, kik az ujitás miatt szintén letéttettek, visszafogadja a közzsínat, de reversalis mellett, hogy t. i. ha hibáznak ismét, — végképen letéttessenek.

Ezek magyarul vannak feltéve. 578.

1656. június 18. Szathmáron közzsínat, a melyen 35 egyén ordináltatott. Komáromi István kismarjai lelkész bihari, Várallyai Lőrincz ibrányai esperesül megerősítettek. 91.

1656. június 19. A szathmári közzsínaton bűnbánati s fogadalmi formula állapittatik meg az ujitások miatt hivatalt vesztett, de ismét visszafogadott lelkészek számára. De ez itt nincs egész terjedelemben beíratva; félben szakad. 630.

A következő lapon már Zoványi P. János pocsalyi lelkész s Szalacsi András aláírnak és engedelmességet fogadnak. 631.

1656. július 11. A szathmári várban Serédi István főparancsnok előtt kél Nagary Benedek és Kovásznai Péter volt váradi papok reversalisa, melyben bevallják, hogy az orthodox, vagy helvét hitvallásu kálvinista egyház kánonait, rendtartását, sőt még az ország törvényét (Approb. Const. part. 1. fol. 2 Art. 3.) saját hitlevelöket stb. megsértették, megszegették, ennél fogva a június 18-diki szathmári zsinaton elítéltetve fogságra vettettek; de a fejedelem kegyelméből kibocsáttattak, mostan tehát engedelmességet fogadnak stb. Három hétig voltak fogságban. 624. 632. l.

1656. szeptember 3. Félközzsínat Böszörményben. Végzései:

1) A váradi schola kicsapongásának orvoslására egy több tagból álló küldöttség neveztetik: Tóthfalusi István a püspök helyett, Szőlősi János, Komáromi, Mislei; Tolnai uram küldje el Nógrádi

uramat. Oldaljegyzet: Nógrádi ott semmire sem mehetett Ladányi miatt.

2) A debreczeni megbántódott deákok dolgát is igazítsák el akkor.

3) A mesterek svárad neutralisták tógát viseljenek, kemény büntetés terhe alatt.

4) Nagyari Benedek és Kovásznai erős reversalis mellett vissza fogadtatnak.

5) Ramocsházi uram püspök uramat engesztelje meg.

6) A nemes, nemzetes Keresztes András ur leányának dolga Thornai uram eleibe utasittatik. Ezek mind magyarul vannak. 580.

1657. márczius 11. Bátori közzsinat, a melyen miután Szathmári L. Miklós halála után a superintendensi hivatal néhány hónapig üres volt, 260 szavazattal Thornai P. István debreczeni lelkész és esperes választatott el „generalis inspektorra és superintendenssé.” Elődéről nyilván feljegyzi, hogy az esperesi hivatalt is megtartotta a püspöki mellett. Eddig még sehol sem láttuk felemlítve azt, hogy az elválasztott püspök felszenteltetett vagy ordináltatott volna; itt is csak annyit mond magáról Thornai, hogy a gyűlésen „confirmatus sum.”

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Gróf Dégenfeld Imre végső tisztességtétele.

Debreczen, 1882. február 22.

I. Budapesten.

Február 19-én délután terjedt el városunkban a gyász-hír, hogy gróf Dégenfeld Imre, kit egyházkerületünkhöz és városunkhoz oly soknemű és legbelsőbb kapcsok fűztek, Budapesten Sándor-utczai palotájában szerető családja tagjainak karjai közt elhunyt. A megboldogult főgondnok korporsójánál az egyházi végtisztesség és szolgálat teljesítésére, a gyászoló család által főt. Révész Bálint püspökünk és Tóth Sámuel hittanár és egyházkerületi főjegyző kérték fel távirati uton; a kik is február 20-án utaztak fel Budapestre. Ugyanez nap az esti vonattal utazott fel a debreczeni főiskola küldöttsége is, Tóth József, dr. Kovács Sándor, Csiky Lajos és Géresi Kálmán tanárok és Hegedüs Sándor főisk. háznagy és h. pénztárnok, kiket másnap közvetlen a temetés megkezdése előtt gr. Dégenfeld Gusztáv a megboldogult fia és Tisza Kálmán miniszterelnök külön elfogadásban részesítettek.

A temetési szertartás egészen a Sándor-utczai palotában történt, melynek lépcsőháza és termei feketével voltak bevonva, és a családi czimmerrel ékítve. Az ebédelőben volt felállítva a ravatal, és ezen a diszes érczkoporsó, mely az elköltözöttnek földi maradványait rejtette. Már $\frac{1}{2}$ 2 óraker gyűlni kezdett a közönség, az országnak legelőkelőbb fényes közönsége, az arisztokrácia majdnem teljesen és szorongásig megtöltötték a félig elsötétített termeket. — Képvisele

volt a reformáta egyház, melynek tagjai között ott láttuk a 4 magyarországi püspököt, az ősz b. Vay Miklóst, gr. Lónyai Menyhértet, b. Bánffy erdélyi főgondnokot, Szász Domokost, Szász Károlyt, Kerkapoly Károlyt, Tisza Lajost, Bóthy Zsigmondot és számtalan másokat. Képvisele volt a testvér evang. egyház, annak egyetemes felügyelője b. Pró-nay Dezső, Fabinyi Teofil, a b. Radvánszkyak, Győry Vilmos, Schranz és Doleschall pesti ev. lelkészek, Hunfalvy Pál és János és többen. Ott láttuk a magyar arisztokrácia legtöbb családját, a legközelebbi rokon családokon kívül az Andrássy, Károlyi, Széchenyi, Zichy, Szapáry, Keglevich, Csáki, Podmaniczky, Bánffy, Teleki, Apponyi, Cziráky családok számos tagjait, Haynald bibornok-érseket, a politikai és irodalmi élet számos notabilitását, a m. kir. ministereket, a képviselőház tagjait, általában a fővárosnak legmagasabb társaságát, kik az országosan tisztelt férfinak a végső tisztességet megadni jöttek.

Az egyházi szertartás a pesti ref. theologiai intézet énekkarának szépen előadott gyászenekével kezdődött pontban 2 óraker. — Az ének elhangzása után Révész Bálint püspök mondott, meghatottan egy megható imát és bucsut vett számos éveken keresztül vele működött elnöktársától. Majd Tóth Sámuel hittanár kezdte el szép emlékbeszédét. Beszédéből átvesszük a következő adatokat, némely a kiszabott idő rövidsége miatt ott nem említettekkel is pótolva. Gróf Dégenfeld-Schonburg Imre 1810-ben Erdőszádán Szatmármegyében született; szülei voltak gróf Dégenfeld Miksa és gróf Teleky Anna. Atyja kora halála után fenkölt szellemű édesanyja növelte fel. — A katonai pályára lépven, a bécsi katonai mérnökkari akadémiában végezte tanulmányait, majd a hadseregbe lépett mint tiszt. Mint ilyen nősült meg 1834-ben, nőül vévén Bökönyi Beck Paulinát, Beck Pál consiliarius leányát, ki a női erények valódi mintaképe volt. Családi boldogságát 22 év mulva nejének halála szakította meg, ki 1856. január 1-én hunyt el. Ez időtől kezdve a megboldogult vezette gyermekeinek nevelését és szerető gondjai pótolák az elvesztett édesanyját. Öt gyermeke gyászolja, Gusztáv gróf, herczeg Odescalchi Gyuláné Anna, Tisza Kálmáné Ilona, báró Podmaniczky Gézáné Berta, és gróf Károlyi Tiborné Emma grófnők. Ezenkívül számos unoka és rokonság. A családi élet melyet élt, a legtisztább, a legszentebb volt, a szeretet, mely a család tagjait egymáshoz fűzte, a legerősebb és legnemesebb. Az egyházi téren első szereplése 1843-ban kezdődik, midőn a felső-szabolcsi egyházmegye tanácsbirájává választotta s ily minőségben tünt fel az 1844-ik évi superintendensi gyűlésen, a hol Szoboszlai Papp István mintegy látnoki lélekkel úgy mutatta be az ifju grófot, mint egyházunknak leendő oszlopemberét. — 1847-ben ugyancsak a f. szabócsi egyházmegye segédgondnokává választotta, és ezen minőségben volt 1860-ig, a mely évben a tiszántuli egyházkerület egyházainak bizalma a főgondnoki állásba emelte, a mely állásban egész haláláig teljes lélekkel, odaadással és pontossággal működött. 1860. elején a nevezetes pápens által előidézett küzdelmekben rendíthetetlen bátorsággal és bölcseséggel védelmezte egyházának megtámadott jogait, mint a gyűlésnek elnöke kifejezven, hogy egyházát meg nem tagadja és annak törvény biztosította jogait védelmezi mind haláláig.

Ugyanez évben a budapesti ref. egyház is főgondnokává választotta.

Az egyetemes ref. egyház legújabb szervezkedési mozgalmában is tevékeny részt vett. Az országos zsinatot előkészítő konventeken és az 1881-diki zsinaton nemcsak bölcsességével segítette elő annak üdvös törekvéseit, hanem mint házigazda is fényesen teljesítette feladatát. Ott volt a legközelebb, a mult hóban tartott egyetemes konventen is, melynek felterjesztéseit mint elnök már betegen írta alá. — Ez aláírások voltak az utolsók, melyeket tett.

A polgári téren 1848-ban mint Szabolcsmegye főispánja működött, de azután soha mint politikai egyéniség nem szerepelt. De tagja és elnöke volt számos jótékonycélú és a társadalmi közhasznót előmozdító egyesület és intézetnek.

Majd felemlítvén a Schomburg és a Telekiek nagy példait a szónok, különösen kiemelte azoknak a vallás iránti szeretetét és hűségét és így folytatá: „E hűségnek mintaképe volt a megboldogult, s e hűséget mint életelvet hagyja legfőbb örökség gyanánt szeretett övéinek, abban lesz ő megdicsőítve s emlékezete megtisztelve, így lesz a viszony s egybeköttetés, mely itt a koporsónál megszakadni látszik — folytonos és örök.“

A beszéd bevégezte után az énekhar tagjai ismét gyászeneket énekeltek, mely után az 1 óra hosszáig tartó gyászszerartás befejeztetett. A közönség eltávozott s csak a gyászoló család és közeli rokonok maradtak a pompás koszorúkkal borított ravatal mellett.

II. A téglási gyászszerartás.

A megboldogult földi részeit fedő koporsót a temetés napján esti 11 órakor külön vonat szállította Téglásra a családi sirboltba, a család összes tagjai és gróf Ráday Gedeon segédgondnok kísérete mellett. — A gyászszerartás 22-én reggel 9 órakor kezdődött. A reggel 8 órakor induló személyvonattal igen sokan mentek ki városunkból is, hogy a Debreczennel oly sokféle és benső összeköttetésben volt grófnak a végtisztességet megadják. A debreczeni lelkészkar, Révész B. püspök, K. Tóth Mihály, Némethy Lajos, a polgármester Simonffy Imre, egyházunk és főiskolánk főgondnoka Sápy Sámuel, a törvényszék tagjai és a különböző intézetek küldöttei, a főiskolai tanári kar majdnem teljes számban volt képviselve. — Ezenkívül a vidéki lelkészek közül többen, és pedig felekezeti különbség nélkül megjelentek, a vidék református népéből is igen tekintélyes tömeg gyült össze, kik az általánosan ismert és szeretett férfinak koporsóját akarták látni.

A sirbolt dombja egészen be volt fedve a koszorúktól; a Budapestről hozott gyönyörű koszorúk mellé tétettek a Debreczennél hozottak is. — 9 óra után Sáfrány Zsigmond téglási ref. lelkész tartott egy buzgó szép imát a sirbolt előtt elhelyezett koporsó felett, mintán a debreczeni főiskola teljes énekara egy gyönyörű énekkel kezdte meg a végszerartást, melyre Debreczennel lakosságát is emlékeztette a város összes harangjainak majdnem egy óra hosszáig tartó ünnepélyes zugása. — Az ima elhangzása után ismét az énekhar bucsudallama zendült meg. A koporsó, mely a drága hamvakat fődte, betéteztetett a sirboltba, a fáklyák, melyeket az elhunyt gazdasági hivatalnokai tartottak, eloltattak és a gyászoló közönség a nagy veszteség bánatos érzetével osztott szét. A legmélyebben sujtott család tagjai rövid pihenés után a külön vonattal a fővárosba tértek vissza. A magyar

reformált egyház és a tiszántuli egyházkerület pedig a ropant veszteség tudatában mély aggodalommal kérdezi: „Ki lép ürrült nyomodba?“

Vidéki tudósítások.

A nagyszalontai reform. egyházmegye rendkívüli közgyűlése 1883. február 1-én.

Az új egyházi törvények alapján megkezdendő egyházmegyénk az újraszervezkedést, rendkívüli gyűlést megtartotta szokott helyén N. Szalontán a gymnasium épületében. A gyűlés tárgyai rövid vázlatban következők voltak.

1. Elnöklő esperes Nagy Dániel buzgó ima után, megnyitó beszédében vázolván a zsinati alkotás nagy fontosságát egyetemes ref. egyházunkra nézve, előadja a gyűlés összehívásának okait, majd melegen emlékszik meg hazánk nagy költője Arany Jánosról, mint a ki a szalontai egyház s egyúttal az egyházmegyének nagy fia vala, s fájdalom ma már nagy halottja! A nagy férfiú halála feletti részvétének a nagyszalontai egyházmegye jegyzőkönyvében ad kifejezést.

2. Tabajdi Károly világi tanácsbíró s Aradmegye főispánja indítványára, tekintettel az egyházmegye földrajzi viszonyaira, az egyházmegye ezentul 6 egyházi és 6 világi tanácsbíróvá választ.

3. A presbyterium az egyházmegyébe 4—5 egyház kivételével törvényesen megalakult. A többiek is utasítottak, hogy mihamarabb törvényesen megalakuljanak.

4. A tanítói testület 2 képviselőjét válassza meg, s erről terjeszse be jegyzőkönyvét.

5. A zsinati törvények 140. §-a értelmében indítványoztatott, hogy a megválasztott egyházközségi gondnokok ha a megválasztást el nem fogadják, 2000 lelken felül levő egyházközségekben 50 frtra, kisebb egyházakban 40 frt pénzbírság, illetőleg váltságára kötelezettek. Az egyháziak váltságdíja 20—25 frtig terjed.

6. Szél Kálmán egyházmegyei tanácsbíró indítványára egy bizottság küldetett ki, melynek feladata leendő az egyházmegyékhez utasított többenü intézkedések ügyében javaslatot terjeszteni be. — Ezen bizottság tagjaiul megválasztottak Nagy Sándor, Szél Kálmán, Fónagy László, jegyző Nagy Imre.

7. A lelkészjelölő bizottság tagjaiul megválasztottak: Ercsey Sándor, Nagy Sándor, Fónagy László. Póttagokul: Lovasy Ferencz, Nagy Péter.

8. Esperes ur jelenti, hogy Uj-Bélzerind ref. egyháznak Ó Felsége 300 frtot, József főherczeg 100 frtot adományoztak, Tabajdi Károly egyházmegyei tanácsbíró és főispán 319 frtot gyűjtött ugyanezen célra, melyért Ó Felségeiknek a hálás köszönet már előzőleg felküldetett, Tabajdi urnak pedig a közgyűlés szavaz köszönetet, mire ő kijelenti, hogy a közjó érdekében mindenkor szívesen munkálkodik.

9. Elrendeltetett, hogy az egyházkerületi tisztviselőkre s az egyházmegyei esperes, gondnok és jegyzőkre az egyházak szavazatai márczius 1-ére adassanak be.

10. Végül több személyi érdekű tárgyak intéztettek el, s az elnökségnek jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott.

S...

Különfélék.

Köszönetnyilvánítás. A ménesgyoroki református egyház, a tiszántuli egyházkerületnek, hazánk délkeleti részén, a sok különféle nemzetiségek és felekezetek közé ékelt kis őrtanya és végvára elhatározta a múlt évben, hogy roskadozó fatornya helyett egy kis, téglából épült szilárd tornyot építtet, ha szándéka és csekély tehetsége gyámolításra találna. Ezt szerencsés volt megnyerhetni a nagyszalontai egyházmegye 1882. márczius 23-dik napján tartott gyűlésén, hol a jegyzőkönyv 10-dik számú pontja értelmében „a ménesgyoroki egyház jóakaratu igyekezete és dicséretes kegyelete méltányoltván, egy vasárnap vagy ünnepnapon a hívek adakozó készségébe egyházmegyénk minden egyházában buzgóan ajánlatik s esperes által köröztetni rendeltetik.“ Ezen jóindulatu pártfogásért az egyházmegye iránt hálára kötelezett ménesgyoroki ref. egyház előljárósága e becses lapok útján is indítatva érzi magát hálás köszönete kifejezésére az ágyai és mezőassisi ref. egyházak iránt, mint a melyek közül az első 3, az utóbbi 5 o. é. frttal sziveskedett járulni egyházunk torony-építési alapjához. Gyorokon, január 26-án — Rác Károly lelkész. Kotzó Károly főgondnok.

Nt. Dávidházy János esperes urhoz, a debreczeni ref. egyházmegyéből következő adományok küldettek részemre: Bagosról: a lelkész 1 frt. — Bakonszegről: a lelkész 2 frt. — Bárándról: a lelkész 1 frt. — Debreczenből: Csiky Lajos tanár 1 frt, Tóth Lajos h. lelkész 1 frt. — Derecskéről: az egyház 5 frt. — Esztárból: egyház 1 frt, lelkész 1 frt. — Kabáról: egyház és lelkész 3 frt. — Péterszegről: egyház 1 frt, lelkész 1 frt. — Pocsajból: lelkész 1 frt. — Sámsonból: egyház 1 frt. — Tépéről: lelkész 1 frt. — Tordáról: egyház 51 krajczár.

Közvetlenül hozzám küldöttek: t. Nagy Sándor lelkész ur T. Sassról 1 frt, t. Sipos János lelkész ur Belényes-Ujlakról 1 frt.

Midőn ez adományok kézhezvételét nyugtázni szerencsem van: hálás köszönetem nyilvánítása mellett mély tisztelettel vagyok

Váncsodon, 1883. február 8. — Nagy Sándor s. k. ref. lelkész.

Révész Imre emlékre a szalárdi ref. egyházból befolyt adományok: t. Kiss Beniamin lelkész 1 frt, Berger Gedeon 20 kr, Kovács Dániel 50 kr, Tóth László 1 frt, Loeskey János 50 kr, Vig Sándor 20 kr, Adorjany Adolf 20 kr, Szilágyi Lajos 20 kr, az egyház 20 kr, összesen 4 forint.

A „**Protestáns theologiai könyvtár**“ előfizetési határidejét márczius végéig meghosszabbítom. Pest, 1883. február 11. Kovács Albert szerkesztő.

Gyászhir. Biró Lajos tamás-váraljai lelkész sulyos veszteség érte neje, Papp Johanna asszony elbunytaban. A boldogult néhai Papp István máté-szalkai lelkész leánya

volt, s családi örökségképen vitte mostan gyászoló férje házához aranykedélyét, melyet csak romlatag testi egészsége tudott elhomályosítani. — Nyolcz évet töltve boldog házas életben, 30 éves korában hagyta hátra mély bánatba temezett férjét, szerető anyját, özvegy Papp Istvánnét s édes testvérét, Papp Arthur máté-szalkai lelkészt. Nyugodjanak békében porai ott közel Isten házához, hol férje a feltámadás evangéliomát hirdeti s lebegjen áldott emléke a hátramaradottak között, kik hozzá földi életében közel vagy távolabb állottak.

Pályázat.

A hajdu-böszörményi ref. egyházban egyik lelkészi állomás üresedésbe jövén, az ezen állomás elnyerhetésére minősítve levő és igényt tartó lelkészek az egyházi törvények 191. §-a értelmében felhivatnak, hogy ez iránt való pályázati kérvényüket Szeremley József espereshez — Tisza-Dobon, u. p. helyben — f. é. márczius 15-ig beadni sziveskedjenek.

Az ezen állomásra választandó lelkész fizetése:

- 1) Készpénz: 600 azaz hatszáz frt osztrák értékben.
- 2) 30 köböl, vagyis 120 véka tiszta buza.
- 3) 18 köböl, vagyis 72 véka tiszta rozs.
- 4) 12 öl kemény fa a parochia udvarára szállítva.
- 5) Tíz vékás föld, lelképásztor munkáltatja, adóját az egyház fizeti.
- 6) Stolarék: szabály szerint.
- 7) Tisztességes szabad lakás.

Debreczen, 1883. február 19.

Révész Bálint,
püspök.

Tartalom: Gróf Dégenfeld-Schonburg Imre. G. K. — Haladás a theologiában. Csiky Lajos. — A lelkészek qualifikációja kérdéséhez. — A berlni evangelikus egyet. Láng Adolf. — Könyvismertetés. Csiky Lajos. — Külföld. —y —s. — Tárca: Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez. Tóth S. — Gróf Dégenfeld Imre végtisztességtétele. — Vidéki tudósítás. S . . . — Különfélék. — Pályázat.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak:
Békési Gyula, Géresi Kálmán.